

Barnahus-hanke

Hankkeessa tehty työ vuosina 2019-2021
Hankesuunnitelma 2022-2023

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Taina Laajasalo, Johtava asiantuntija, THL

Rika Rajala, Koordinaattori, THL

Essi Julin, Erikoissuunnittelija, THL

Matleena Huittinen, Suunnittelija, THL

Aino Juusola, TF-KKT -kouluttaja ja PROMISE3-koordinaattori, THL

etunimi.sukunimi@thl.fi

Sisältö

Hankkeen tausta ja hankkeessa tehty työ (2019-2021).....	3
Työpaketti 1: Väkiä kokeneiden lasten tuki ja hoito.....	6
Työpaketti 2: Monialainen yhteistyö	11
Työpaketti 3: Verkkokoulutus	13
Työpaketti 4: Lapsiystävälliset kohtaamiset ja tilat	14
Työpaketti 5: Lapsiin kohdistuvien rikos- ja oikeusprosessien keston lyhentäminen	15
Hankkeen viestintä	18
Hankesuunnitelma vuosille 2022-2023.....	19
Työpaketti 1. Monialainen varhainen yhteistyö	20
Työpaketti 2. Lapsiystävälliset kohtaamiset ja tilat sekä Barnahus-satelliittipalvelut perustasolle	21
Työpaketti 3. Väkiä kokeneiden lasten tuki ja hoito.....	22
THL:n muita keskeisiä tehtäviä 2022-2023.....	24
Kansainvälinen yhteistyö	25
Tutkimusyhteistyö	26
Lähteet	27

www.thl.fi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos • Institutet för hälsa och välfärd • Finnish Institute for Health and Welfare

Mannerheimintie 166, Helsinki, Finland PL/PB/P.O. Box 30, FI-00271 Helsinki, puh/tel +358 29 524 6000

Hankkeen tausta ja hankkeessa tehty työ (2019-2021)

Barnahus-hankkeen tausta

Keväällä 2019 hallitus myönsi määrärahan Lastenasiainvalvonta (Barnahus) -mallin valtakunnallistamiseen. Mallin ydintavoitteena on taata lapsille lapsikeskeinen ja moniammatillinen väkivaltatutkimusprosessi sekä varmistaa lapselle ja perheelle riittävä tuki ja hoito. Hanke käynnistyi kesäkuussa 2019 ja sitä ohjaa sosiaali- ja terveysministeriö (STM). Rahoitusta on vuosina 2019-2021 ohjattu sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle THL:lle (kansallinen koordinaatiovastuu), Poliisihallitukselle (POHA), Syyttäjälaitokselle että yliopistollisille sairaanhoitopiireille, joilla on vastuu alueellisesta toteutuksesta. Yliopistolliset sairaanhoitopiirit vastaavat siitä, että kehittämishankkeen päättyessä vuoden 2023 jälkeen toiminta on pysyvästi rakenteissa.

Hankkeen alueellisesta toteutuksesta vastaavat yliopistollisissa sairaanhoitopiireissä viisi erikoistunutta lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian ja -psykologian yksikköä, joiden toimintaa ovat vahvasti inspiroineet Islannista alkunsa saaneiden Barnahus-yksiköiden toiminnan periaatteet (Korkman, Laajasalo & Pakkanen, 2017). Yksiköissä työskentelee tehtävään koulutettua moniammatillista henkilöstöä ja niille lähetettiin vuonna 2020 noin tuhat virka-apupyynnöä (vuonna 2018 yli 700 virka-apupyynnöä). Yksiköillä on vakiintunut ja hyväksi koettu yhteistyö poliisien kanssa. Sen sijaan yhteistyön vahvistamista on toivottu perustason toimijoiden, kuten kasvatus- ja perheneuvolojen taholta (Huittinen, 2019).

Hankkeessa tehty työ 2019-2021

Hankkeen toimintaa vuosina 2019-2021 on ohjannut hankesuunnitelma¹. Alkutavoitteet määrittyivät kansallisesti esiin nostetuista kehitystarpeista (Julin, 2018; Mäkelä & Sinkkonen, 2017), eurooppalaisista Barnahus-laatustandardeista (Barnahus Quality Standards 2017), OT-keskushitystyön suuntaviivoista sekä kansainvälisistä sopimuksista².

SOTE-reformin tavoitteiden mukaisesti myös Barnahus-hankkeen yksi keskeinen tavoite on vahvistaa perustason palveluja. Ratkaisuja ruuhkautuneen lastenpsykiatrian ja lastensuojelun palveluiden tarpeen vähentämiseen on löydettävissä tukemalla eri perustason toimijoiden työtä ja osaamista, ja tämä pätee myös silloin kun käsillä ovat väkivaltaan ja sen ehkäisyyn liittyvät kysymykset. Tämä onnistuu vain riittävän tiiviillä erityis- ja vaativan tason palveluiden konsultaatio- ja koordinaatiotuella sekä valmisteilla olevien lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskusten (OT) avulla, jotka vastaavat vaativimpien monen alan erityisosaamista vaativien palveluiden koordinaatiosta.

1 https://thl.fi/documents/10531/2851931/Barnahus_hankesuunnitelma_31082020.pdf

2 Hankkeen tavoitteita motivoivat ja ohjaavat kansainvälisistä sopimuksista erityisesti YK:n lasten oikeuksien sopimus (artikla 19 ja artikla 39) ja vuoden 2010 Lanzaroten sopimus (Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan).

Barnahus-hankkeen tavoitteena on ollut vahvistaa kattavasti lapsiin kohdistuvan väkivallan selvitteleviä, suojelullisia ja terapeuttisia palveluja. Edellä mainittujen kansallisten linjausten mukaisesti vuosien 2019-2021 aikana Barnahus-hankkeessa on jalkautettu viranomaisyhteistyön muotoja väkivaltaepäilyjen selvitysvaiheeseen, kehitetty palveluketjuja, vahvistettu vaativan erityistason palveluiden (lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian ja -psykologian yksiköt, ns. Barnahus-keskukset) ja erityistason konsultaatiotoimintaa perustason palveluihin (ns. Barnahus-satelliittipalvelut) sekä levitetty väkivaltaa kohdanneen lapsen ja nuoren näyttöön pohjautuvia arvioinnin, tuen ja hoidon malleja. Erityisvastuualueille (erva) myönnettyjen valtionavustusten lisäksi vuonna 2021 kohdennettiin suoraan kunnille ja kaupungeille kehittämisrahoitusta, jolla on vahvistettu perustason toimijoiden sitoutumista Barnahus-mallin mukaiseen toimintaan.

Barnahus-hanketyö on ensimmäisten hankevuosien aikana nivoutunut vahvaksi osaksi muuta lapsi- ja perhepalveluiden kansallista kehittämistä ja väkivallan ehkäisytyötä. Hankkeessa vuosina 2019-2021 tehty kehittäminen, ja myös tuleville vuosille suunniteltu työ, näkyy keskeisesti muun muassa seuraavissa kansallista väkivallan vastaista ja lapsen oikeuksien toteutumista edistävää työtä ohjaavissa dokumenteissa:

- Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma 2020-2025 sekä sen toimeenpano- ja viestintäsuunnitelma³ (Korpilahti ym., 2019; Korpilahti ym., 2021).
- Vaativimpien palveluiden osaamis- ja tukikeskuksia (OT) valmistelevan työryhmän raportti (Halila ym., 2021).
- Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelma (valmisteilla vuonna 2021)
- Kansallinen lapsistrategia ja sen strategiset linjaukset väkivallalta suojeluun liittyen⁴.

Vuosien 2019-2021 hankesuunnitelmassa Barnahus-hankkeessa tehty työ jaettiin viiteen työpakettiin. Näiden sisältö on tarkentunut hankkeen aikana jatkuvassa dialogissa yhteiskehittämisen kautta hankkeen työntekijöiden ja verkostojen välillä.

Tämän dokumentin tarkoitus on ensinnäkin tarkastella hankkeessa 2019-2021 tehtyä kehittämistyötä. Pääpaino on kansallisella tasolla ja THL:n koordinoimassa työssä. Toiseksi dokumentissa esitetään THL:n osalta suunnitelma 2022-2023 toiminnalle. Kutenkin aikaisempinakin hankevuosina, kukin erva-alue tekee tämän dokumentin lisäksi vuosille 2022-2023 omat hankesuunnitelmansa.

Hankkeessa työskentelevä henkilöstö

Hankkeessa työskentelee hankerahoituksella 04/2021 kaikkiaan 35 henkilöä koko- tai osa-aikaisesti. Vuosina 2019-2021 THL:llä on työskennellyt hanketehtävissä kahdesta viiteen henkilöä. Hankkeen alussa työtä käynnistivät johtava asiantuntija Taina Laajasalo ja koordinaattori Rika Rajala. Vuoden 2021 lopussa hankkeessa työskentelee lisäksi erikoissuunnittelija Essi Julin sekä suunnittelija Matleena Huittinen.

Syksyn 2021 hankehenkilöstö organisaatioittain, henkilötyövuosittain (htv) ja tehtävittäin on kuvattu taulukossa 1.

³ Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja muistioita 2021:17

⁴ Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8

Taulukko 1. Barnahus-hankehenkilöstö 4 / 2021.

Organisaatio	Htv	Hankehenkilöstön tehtävänkuvien sisältö	Henkilöstön määrä
HYKS	3,9	aluekoordinaatio, somatiikan kysymykset, kouluttaminen, poliisi- ja syyttäjäteistyö, kv-asiat, psykososiaalisten hoitomenetelmien ja hoitopolkujen koordinointi, koulutusten suunnittelu ja järjestäminen, yhteistyöverkostojen luominen ja hallinnointi, nuorten seri-tuki-työn kehittäminen	5 lisäksi talous- ja sihteerituki
KYS	2,3	aluekoordinaatio, LASTA-koordinaatio, nuorten seri-tukityön kehittäminen	4
OYS	1,7	aluekoordinaatio, nuorten seri-tukityön kehittäminen, hoitopolkukoordinaatio	3
TAYS	1,6	aluekoordinaatio, moniviranomaisyhteistyön kehittäminen, nuorten seri-tukikoordinaatio, haitanarviointiin liittyvän suunnitelman laadinta	4 lisäksi talous- ja sihteerituki
TYKS	2,1	aluekoordinaatio, hanketyöntekijä, LASTA-koordinaatio, nuorten seri-tukikoordinaatio	3
VAASA	1	aluekoordinaatio, LASTA-koordinaatio	2
Syyttäjälaitos	1	erikoissyöttäjä lapsirikoksiin erikoistuneen syyttäjän näkökulman tuominen julkaisuihin ja kehittämiseen, verkostoyhteistyö ja koulutustilaisuuksiin osallistuminen	2
Poliisihallitus	2	komisario, ylikonstaapeli verkostoyhteistyö, poliisin näkökulman ylläpito hanke-toiminnassa lapsirikostutkinnan nykytilan kartoitus ml. toiminnallinen käsikirja	2
THL	5	Barnahus-toiminnan kansallinen koordinointi	5

Työpaketit

Vuosien 2019-2021 välillä hankkeessa tehty työ jaettiin ensimmäisessä hankesuunnitelmasa viiteen työpakettiin⁵. Seuraavassa esitellään tehtyä työtä kunkin työpaketin osalta suhteessa hankesuunnitelmaan.

5 https://thl.fi/documents/10531/2851931/Barnahus_hankesuunnitelma_31082020.pdf

Työpaketti 1: Väkivaltaa kokeneiden lasten tuki ja hoito

Palvelupolkujulkaisu

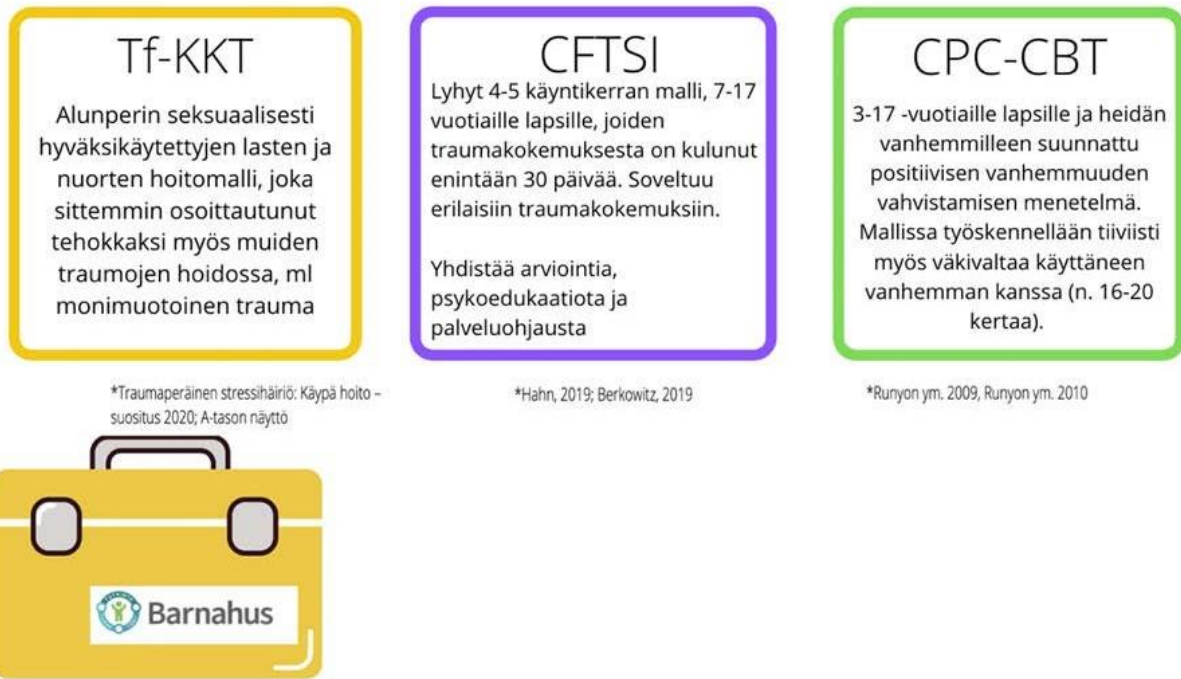
Hanketyöntekijöiden ja muiden kansallisten asiantuntijoiden kanssa yhteistyönä koostettu palvelupolkujulkaisu (THL Raportti, toim. Laajasalo, 2020)⁶ tarkasteli väkivaltakokemusten hoitoon kohdennetuista terapeuttisista työmenetelmistä saatua tutkimusnäyttöä sekä työmenetelmien levinneisyyttä Suomessa. Tämän lisäksi julkaisu tarkasteli kansallista ja alueellista tilannetta lasten ja perheiden palvelupolkujen osalta. Julkaisussa hyödynnettiin kysely- ja haastatteluaineistoa. Julkaisu on antanut suuntaviivoja sekä alueelliselle hanketoiminnalle että kansalliselle koordinaatiolle esimerkiksi koulutusten sisällön, kohdentamisen ja osallistujavalintojen suhteen, sekä monialaisen yhteistyön kehittämisen näkökulmasta. Julkaisu on myös osaltaan edistänyt Väkivallaton lapsuus -toimisuunnitelman niitä toimenpiteitä, jotka liittyvät väkivaltaa kokeneiden lasten palvelu- ja hoitopolkujen kirkastamiseen (Esim. Korpilahti ym. 2019, luku 10, tp 10).

Julkaisussa kuvattiin myös lapsiin kohdistuvien potentiaalisten seksuaalirikosten tekijöiden vaikuttavaa hoitoa ja sen saatavuutta Suomessa osana Väkivallaton lapsuus -toimintasuunnitelman toimeenpanoa (Korpilahti ym., 2019; luku 10, tp 2). Nita Taivaloja ja Nina Nurminen loivat julkaisuun palvelupolkumallinnuksen potentiaalisten seksuaalirikosten tekijöiden palvelupolkujen pilotoinnin pohjaksi.

Uusien työmallien pilotointi ja kansallinen implementointi

Hankkeessa on muodostettu näyttöön pohjautuvien työmenetelmien työkalupakki (kuva 1) tilanteisiin, joissa hoidon tavoitteena on ehkäistä tai vähentää lapsella todettuja traumaoireita tai käsitellä vanhemman kanssa tämän väkivaltaista käyttäytymistä. Levitettäviä malleja on kolme: Traumafokusoitu kognitiivinen käyttäytymisterapia (TF-KKT), Child and Family Traumatic Stress Intervention (CFTSI) sekä Combined Parent-Child Cognitive Behavioral Therapy (CPC-CBT), jota Suomessa kutsutaan nykyisin useimmiten nimellä Lapsen kaltoinkohtelun katkaisu (LKK).

6 <https://www.julkari.fi/handle/10024/140845>

Kuva 1. Barnahus-hankkeessa koulutettavat työmenetelmät.

Koulutuksia on toteutettu ja toteutetaan sekä omin hankevaroin yhteistyössä muiden kansainvälisten ja kansallisten toimijoiden kanssa että Barnahus-hankkeen ”sisarhankkeen” PROMISE3-hankevaroin (kuva 2).

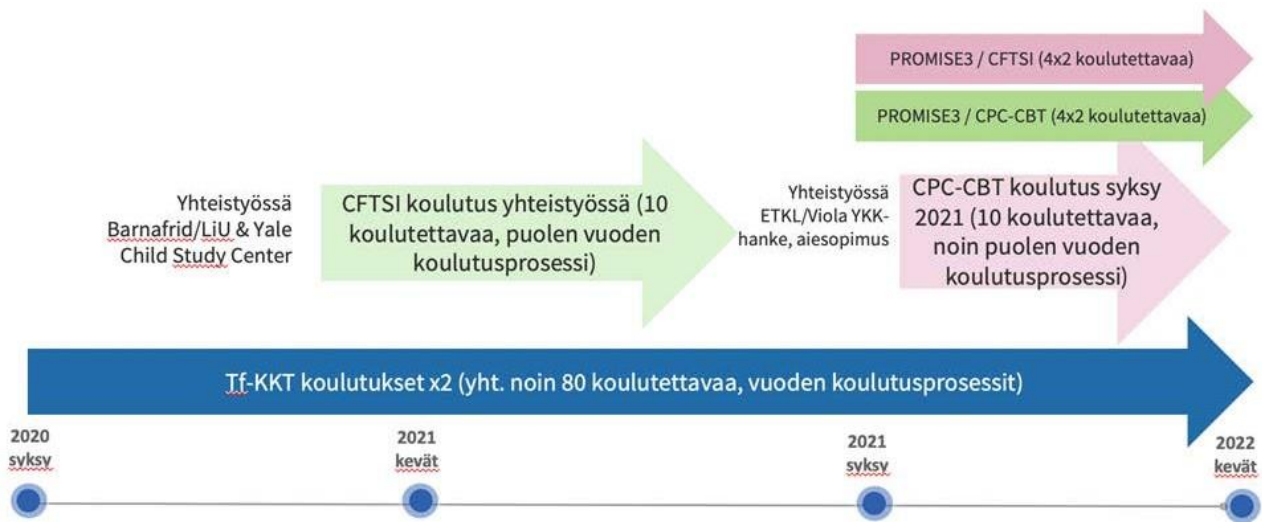
Barnahus-hankevaroin toteutetut menetelmäkoulutukset hankekaudella 2019-2021:

- Hankkeen omat TF-KKT koulutukset: 37 koulutuksesta valmistunutta ja 34 koulutusta parhailaan (11/2021) käyvää.
- Hankkeen oma CFTSI koulutus yhdessä Linköpingin yliopiston kanssa, kouluttajana Carrie Epstein (Yale Child Study Center) 11/2020-06/2021 10 koulutuksesta valmistunutta osallistujaa.
- CPC-CBT (Suomeksi LKK) koulutus yhdessä ETKL:n YKK-hankkeen kanssa, käynnistynyt 09/2021, 10 osallistujaa.

PROMISE3-hankevaroin toteutetut koulutukset

Eurooppalaisen PROMISE3-hankkeen koulutusten alku viivästyivät koronapandemian vuoksi aiotusta aikataulusta Barnahus-hankkeesta riippumattomista syistä. Koulutukset saatiin käyntiin 2021 syksyllä.

- CFTSI: sekä ensimmäisellä että toisella koulutuskierroksella koulutettavia on kahdeksan (neljä per työmenetelmä), käynnistynyt 9/2021.
- CPC-CBT/LKK: käynnistynyt 10/2021, koulutetaan yhteensä kahdeksan ammattilaista.

Kuva 2. Barnahus- ja PROMISE3-hankkeen järjestämät terapeuttien työmenetelmien koulutukset 2019-2021.

Pandemian aiheuttamista haasteista huolimatta koulutusten järjestäminen ja työmenetelmien levittäminen on sujunut pääpiirteissään hankesuunnitelman mukaisesti.

Materiaalit työmenetelmien implementaation tueksi

Oikean työmenetelmän valinta yksittäisen lapsen ja nuoren kohdalla lähtee liikkeelle tilanteen arvioinnista. Barnahus-hankkeen palvelupolku-julkaisussa todettiin puutteita traumaoireiden arviointi-instrumenttien saatavuudessa. Tätä varten hankkeessa on käännetty suomeksi CATS-lomake (Child and Adolescent Trauma Screen) traumaoireiden arviointiin. Lomaketta on pilotoitu osana TF-KKT koulutuksia. Lomakkeeseen liittyvä tutkimus on käynnissä HY:n ja KYS:n kanssa.

Osana hanketta käännettiin vuonna 2020 laaja tutkimusta ja käytäntöä yhdistävä teos Lasten ja nuorten trauman ja traumaattisen surun hoito (340 sivua). Kirjoittajat (Cohen, Mannarino & Deblinger) ovat traumahoitojen ja -tutkimuksen kärkeä USA:sta. Kirjaa jaettiin maksutta elektronisena ja painettuna versiona yhteensä 1000 kpl. Maksuttomat kappaleet lähetettiin erikoissairaanhoidon lasten ja nuorisopsykiatrian yksiköihin sekä Suomen kaikkiin perheneuvoloihin.

Linköpingin yliopiston Barnafriid-keskus kehittää Ruotsiin kansallisia väkivaltaa ja traumaa kokeneiden lasten hoitopolkuja ja kouluttaa ammattilaisia näyttöön pohjautuviin arvioinnin ja hoidon menetelmiin. Barnafriid on ollut Barnahus-hankkeen tärkeä yhteistyökumppani, jonka kanssa muodostettu yhteistyö on mahdollistanut seuraavat TF-KKT -hoitomalliin liittyvät julkaisut, joita käytetään myös esimerkiksi Ruotsin Barnahus-yksiköissä:

- TF-KKT työkirja, otettu Suomessa TF-KKT -terapeuttien käyttöön vuonna 2020, TF-KKT vanhempien työkirja, julkaistu lokakuussa 2021. (Kuva 3).

Kuva 3. TF-KKT työkirjat.

Kansallisia implementaatio-suunnitelmia rakennettaessa on hyödynnetty muun muassa ITLAn interventio- ja implementaatio-osaamista⁷. Käytännössä tämä on tarkoittanut esimerkiksi implementaation tueksi suunnitellun NOMAD-instrumentin hyödyntämistä koulutuksissa⁸, sekä koulutettavien esimiehille tarkoitettujen implementaatiopäivien järjestämistä osana TF-KKT -koulutuksia. Saatu palaute kentälle ohjatusta implementaation tuesta on ollut hyvää ja vastaavaa mallia hyödynnetään myös muiden terapeuttisten työmenetelmien osalta.

Nuorten seri-tukiverkosto

Nuorten seri-tukiverkosto aloitti virallisesti toimintansa THL:n koordinoimana syksyllä 2020. Tällöin järjestettiin seri-tukikeskusten, Barnahus-hankkeen ja jokaiselle erä-alueelle valittujen uusien Barnahus-nuorisosensitiivisten työntekijöiden yhteinen työpaja. Yhteisen keskustelun ja alueilla esille tulleiden tarpeiden pohjalta luotiin raamit nuorten kanssa työskentelevien seri-työntekijöiden verkoston tehtäville sekä työntekijöiden työnkuvalle.

Nuorten kanssa tehtävässä seri-työssä tarvitaan

- seksuaalikasvatusta
- seksuaaliväkivaltaa ja sen haittoja ennaltaehkäisevä otetta
- tukea - ohjausta - hoitoa

⁷ <https://kasvuntuki.fi/implementointi/implementointiopas/>

⁸ <https://blogi.thl.fi/onko-tassa-mitaan-jarkea-nomad-kysely-johdolle-nayttoon-perustuvien-menetelmien-juurruttamiseksi-tyoyhteisoissa/>

Keskeistä kansallisen tason ja alueilla tehtävän työn osalta on:

- luoda kansalliset minimikriteerit psykososiaalisen tuen osalta (asiakastyön sisältöjen kehittäminen ja mallintaminen; arvioinnin ja raportoinnin tavat).
- palvelupolkkuehittäminen, ml. eri toimijoiden työnjaon ja konsultaatiokanavien selkiyttäminen ja peruspalvelujen roolin vahvistaminen.
- palvelujen laadun ja riittävyyden varmistaminen.
- fokuoitujen traumahoitomallien saatavuuden parantaminen.
- alueellisten yhteistyöverkostojen luominen ja kouluttaminen mm. oppilaitokset, kolmas sektori, muut viranomaiset.
- arviointi ja raportointi.

Nuorten seri-tukiverkosto kokoontuu kerran kuukaudessa ja laajempi verkosto, jossa seri-tukikeskukset mukana, neljä kertaa vuodessa. Verkoston puheenjohtajana toimii TAYSin psykososiaalisen tuen koordinaattori Noora Kannisto.

Lastensuojelun vuoden mittainen erikoistumiskoulutus ja yhteistyö THL:n lastensuojelun osaamiskeskitymään kanssa

Ensimmäisen hankesuunnitelman 2019-2021 kirjoittamisen jälkeen havaittiin tarve lisätä kuntien sosiaalityöntekijöiden tietoja ja taitoja tilanteissa, joissa he kohtaavat lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Tämän tarpeen pohjalta hankekauden aikana on suunniteltu täydennyskoulutuskokous kuntien lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöille ja heidän lähiesihenkilöilleen. Koulutuksen nimenä on ”Lapset ja väkivalta: lapsen ja perheen kuuleminen, kohtaaminen ja tukeminen lastensuojelutyössä”. Ensimmäiseen pilottikoulutukseen on valittu 29 koulutettavaa ympäri Suomen ja koulutus toteutuu aikavälillä 09/21-05/22.

Koulutus koostuu kymmenestä lähikoulutuspäivästä, viidestä pienryhmätyönohjauskerrasta sekä oheislukemistosta ja -tehtävistä. Sisältöinä koulutuksessa ovat esimerkiksi lapsen haastattelu sekä traumainformoitu työote väkivaltaa kohdanneen lapsen ja perheenjäsenten kanssa työskentelyssä. Koulutuksessa käydään läpi myös mentalisaatioteorian sekä kognitiivis-behavioraalisen teorian käytännön sovelluksia sosiaalityön tueksi. Kouluttajina toimivat sekä Barnahus-hankkeen ammattilaiset että hankkeen ulkopuoliset omien osaamisalueidensa ammattilaiset.

Hankkeen aikana on luotu yhteistyötä eri lastensuojelun toimijoiden kanssa, jotka ovat kehittäneet erilaisia väkivallan riskiarviointia varten luotuja työkaluja ja tätä työtä jatketaan. Keväällä 2021 Barnahus-hankkeen sosiaalityön asiantuntijoita sekä THL:lta että alueilta osallistui Collective Space-työpajaan, joka oli Barnahus-hankkeen ja THL:n lastensuojelun osaamiskeskitymään yhdessä organisoima. Työpajassa käsiteltiin englantilaisten kouluttajien johdolla lastensuojelun systeemistä työtettä riskinarvioinnin näkökulmasta.

Työpaketti 2: Monialainen yhteistyö

Hankkeessa on jatkokehitetty ja juurrutettu edelleen monialaisen yhteistyön ja viranomaisten välisen tiedon jaon ja dokumentoinnin ns. LASTA-seula-mallia. Koska sekä THL:n LASTA-malli että HUS oikeuspsykologian yksikön kehittämä seulatyoiskentely pohjautuvat perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalitoimen tiedoista koottavien taustatietojen kartoitukseen (ks. tarkemmin Barnahus-hankesuunnitelma 2019-2021), on toimintaa kutsuttu hankkeessa yhdistelmänimellä LASTA-seula-malli. Työskentelyn ytimessä on ymmärrys kaltoinkohtelun riskitekijöistä sekä muu tilanteen arvioinnin kannalta olennainen kehitys- ja oikeuspsykologinen tutkimustieto. Työpaketti on osa Väkipollaton lapsuus toimenpidesuunnitelman toimeenpanoa (Korpilahti ym. 2019; luku 6, tp2).

Kuva 4 esittää valtakunnallisen tilanteen LASTA-seulan levinneisyyden osalta 06/2021. Kuvassa esitetään ainoastaan paikkakunnat, joilla LASTA-seula-malliin liittyy sekä poliisiin, lastensuojelun että terveydenhuollon välinen tiedonjako (minimikriteeri). Hankekauden 2019-2021 aikana LASTA-seula-malli on otettu uutena käyttöön Porissa, Vaasassa ja Helsingissä. Muilla paikkakunnilla olemassa olevaa toimintaa on vahvistettu ja kehitetty edelleen, ja toiminnan käynnistäminen eri muotoisena on vireillä useilla eri paikkakunnilla.

Kuva 4. LASTA-seula-mallin levinneisyys 11/2021. Kuva muokattu lähteestä: Lehtinen, Miia & Rossi, Maria 2021. Poliisin lapsirikostutinnan nykytila 2020. Selvitys POL-2021-27495. Käyttö rajoitettu. Helsinki, Poliisihallitus.

Monialaisen yhteistyön mallia on kehitetty samanaikaisesti sekä valtakunnallisella että paikallisella tasolla. Jalkauttamisen osana on levitetty myös THL:n LASTA-hankkeessa laadittua LASTA-lomaketta. Lomakkeen jalkauttaminen on osoittautunut vaativaksi. Lomaketta on päivitetty hankkeen aikana, mutta päivitetty versio on käytössä vielä satunnaisesti. Lomaketta käytetään tällä hetkellä systemaattisesti LASTA-seula-toiminnan osalta Turussa, Porissa, Joensuussa ja Vaasassa. Kokemukset näiltä alueilta ovat hyviä. Muilla alueilla sen sijaan lomake koetaan jossain määrin työlääksi, eikä sen tuottamasta lisäarvosta toiminnalle ole yksimielisyyttä. Toisaalta on selvää, että tiedonkeruun systematisointi lomakkeen käytön kautta on edellytys LASTA-seula-toiminnan kansalliselle seurannalle ja kehittämiselle.

Keskeisenä koko mallin jalkauttamisen esteenä ovat nousseet esiin lainsäädännöstä nousevat tiedonjakamisen esteet. LASTA-seula-malliin kuuluu laaja-alainen lapsen kokonaistilan-teen pohdinta sekä lapsen suojaamisen, rikosprosessin ja terveydentilan näkökulmasta, kapean väkivaltariskin arvioinnin sijasta. Lapsen taustatiedot sekä lastensuojelusta että terveydenhuol-lost kerää LASTA-koordinaattori monialaisen työskentelyn tueksi. Vakiintunein malli tiedonke-ruulle on Varsinais-Suomessa, jossa tiedon keräävät Turun yliopistollisen keskussairaalan tehtä-vään nimetyt sairaanhoitajat. Sen sijaan mm. HUS-alueella tiedonkeruu on ollut pitkälti lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikön työntekijöiden vastuulla. Molemmat edellä mainitut tiedon-keruutavat ovat mahdollisia ns. järjestämislain⁹ puitteissa. Joensuussa lastensuojelun työnte-kijöiden rooli on LASTA-mallissa keskeinen, ja he toimivat taustatietoa kerätessään lastensuo-jelun valtuuksin. Erilaiset mallit ja niiden lainsäädännöllinen pohja ovat aiheuttaneet runsaasti keskustelua hankkeen aikana. Mallin laajamittainen jalkauttaminen on vaikeaa, jos tiedonkeruu-ta voidaan tehdä vain yliopistosairaaloihin kytkeytyen. Hanketyöntekijät sidosryhmineen ovat etsineet yhtenäisen mallin luomiseksi erilaisia ratkaisuja, ja näiden työstäminen jatkuu hanke-kaudella 2022-2023.

Kansallisella tasolla implementaation tuki on sisältänyt muun muassa HUSin ja TYKS-erva:n johdolla tuotettuja videomateriaaleja sekä Sosiaalilääketieteellisessä aikakauslehdessä joulukuussa 2021 julkaistavan LASTA-mallia ja -lomaketta esittelevän artikkelin (Leppäkoski ym., 2021). Lisäksi THL perusti keväällä 2021 sekä LASTA-seula-verkoston että LASTA-seula-lomaketyö-ryhmän. Verkosto on avoin kaikille ammattilaisille, joiden työtä asia koskettaa, ja se kokoontuu noin kerran kuukaudessa. Verkostossa on toistaiseksi esitelty eri alueilla käytössä olevia malleja ja käyty niihin liittyvää keskustelua. Verkoston puheenjohtajana toimii THL:n erikoissuunnittelija Essi Julin. Lomaketyöryhmä aloitti kokoontumiset 06/21. Työryhmään on kutsuttu pieni joukko eri alojen asiantuntijoita, jotka ovat jo pidempään käyttäneet LASTA-seula-lomaketta työssään. Työryhmän puheenjohtajana toimii hankepoliisi Miia Lehtinen ja ryhmä kokoontuu jatkossa noin neljä kertaa vuodessa. Työryhmän tarkoituksena on käydä läpi LASTA-seula-lomakkeesta saatuja kommentteja ja tarvittaessa päättää lomakkeeseen tehtävistä muutoksista saadun palautteen pohjalta.

9 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20081009>

Työpaketti 3: Verkkokoulutus

Hankesuunnitelman mukaisesti hankkeessa on rakennettu maksuton, tutkittuun tietoon perustuva verkkokoulutuskokonaisuus kaikkien lapsiin kohdistuvia väkivaltaepäilyjä kohtaavien ammattilaisten ulottuville (koulu, varhaiskasvatus, sosiaalipalvelut, kolmas sektori). Verkkokoulutus on laadittu oheislukemistoineen yhden opintopisteen laajuiseksi (27 viikkotuntia), jolloin sen integroiminen osaksi hankkeen kannalta keskeisten ammattiryhmien peruskoulutusta on yksinkertaista. Verkkokoulutus julkaistiin THL:n alustalla 1.1.2021 ja sen on käynyt 11/2021 mennessä 1900 ammattilaista.

Osakursseittain kävijämäärät ovat seuraavat:

1. Lapsiin kohdistuva väkivalta ilmiönä: 1900 kävijää
2. Väkivallan seuraukset lapselle: 1100 kävijää
3. Tunnistaminen ja toimiminen: 1050 kävijää
4. Väkivaltaa kokeneen lapsen tukeminen arjessa: 940 kävijää

Verkkokoulun mainostus sosiaalisessa mediassa videoiden avulla (kuva 5) on aloitettu 04 / 2021. Seurantatiedon keruuta sekä käyttäjien määrän, ammattiryhmien että alueellisen edustavuuden osalta jatketaan.

Jalkauttamista edistää se, että muutamat kokonaiset kunnat tai kaupungit (esimerkiksi Lohjan kaupunki) ovat integroineet verkkokoulun osaksi omia lapsi- ja perhepalveluihin kytkeytyviä koulutuksiaan ja perehdytyksiään.

Verkkokoulu julkaistaan vuoden 2022 alussa myös ruotsiksi ja englanniksi.

Kuva 5. Barnahus-verkkokoulun mainosvideo¹⁰, jossa mukana verkkokoulussa mukana kulkeva Aku ja hänen tarinansa.

¹⁰ <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke/barnahus-verkkokoulu>

Työpaketti 4: Lapsiystävälliset kohtaamiset ja tilat

Ns. Barnahus-keskuksiin (lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköt) ohjautuu sekä Barnahus-hankkeen tekemien selvitysten että aiempien raporttien (Julin, 2018) mukaan vajaa neljännes lapsiuhreista ja -todistajista. Nämä lapset ovat yleensä erityisen haavoittuvia (esim. pienet tai kehitysviiveiset lapset) tai virka-apupyynnöt liittyvät tutkinnallisesti haastaviin tapauksiin (esim. huoltoriitatapaukset). Muut lapset kuullaan pääsääntöisesti poliisin toimesta poliisin tiloissa, mikä saattaa vaarantaa selvitysvaiheen lapsiystävällisyyden. Keskeinen tavoite hankkeessa onkin ollut parantaa juuri näiden lasten tilannetta.

Barnahus-hankepoliisien vuoden 2020 toteuttamalla poliisiyksikköierroksella selvisi, että lasten kuulustelutilat on järjestetty hyvin vaihtelevilla tavoilla eri poliisilaitoksilla. Kierroksella saatu- jen tietojen mukaan hyviä lasten kuulustelutiloja on jo erikseen rakennettu joihinkin poliisilaitoksiin, mutta kehitystyö on monessa paikassa vielä kesken. Hankkeen aikana on hankesuunnitelman mukaisesti selvitetty mahdollisuutta hyödyntää osassa lasten kuulemisia perhekeskusten tiloja, jotta kuuleminen voisi jatkossa tapahtua suuremmalle osalle lapsista samassa paikassa kuin mahdollinen tuki ja hoito. Tavoitteena on hankesuunnitelman mukaisesti ollut konkreettisesti pilotoida kuulemisia perhekeskuksissa.

Pilottien toteuttaminen alueilla on kuitenkin osoittautunut haastavaksi, ja muun muassa poliisin siirtyminen totutusta paikasta toiseen on koettu vaativana ja resursseja vievänä. Myöskään kentän muut toimijat eivät aina ole nähneet selkeitä etuja tässä toimintamallissa. Osaltaan tilanteeseen on vaikuttanut lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluiden murros ja muutos: hankeaikana peruspalveluiden roolin vahvistamista lasten ja nuorten mielenterveydenhäiriöiden hoidon osalta on peräänkuulutettu toistuvasti. Toisaalta on tuotu esiin, että lainsäädännön tasolta saakka mm. kasvatus- ja perheneuvoloiden sekä oppilashuollon rooli ja tehtävät eivät ole selkeästi määriteltyjä¹¹. Tämä on heijastunut siihen, miten realistisena ns. Barnahus-satelliittipalveluiden muodostaminen perustasolle on nähty.

Pisimmällä pilotoinnin suhteen ollaan Varsinais-Suomessa Kaarinassa, jossa syksyn 2021 aikana valmistellaan perhekeskuksen tiloissa tapahtuvan kuulemisen pilottia, Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelman mukaisesti (luku 6, tp 2). Helsingissä työpaketin tavoitetta on lähestytty siten, että poliisin, lastensuojelun ja muiden perhekeskustoimijoiden välistä yhteistyötä on tiivistetty ja lastensuojelun työntekijöiden valmiuksia kohdata väkivaltaepäilyjä on lisätty koulutuspa- ketin kautta. On tärkeää huomata, että sosiaalitoimen (sosiaali)työntekijöiden työ ei ole rikoksen selvittämistä tai osa esitutkintaa, vaan lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Tietyissä lievemmistä rikosepäilytilanteissa poliisi on voinut linjata, että asiassa ei olemassa olevilla tiedoilla käynnistetä esitutkintaa, vaan sosiaalitoimessa selvitetään lapsen tilannetta, myös lapsen kuulemisen kautta, ja tarvittaessa näin saadun lisätiedon valossa asian selvittäminen siirretään uudelleen poliisille. Tähän työskentelyyn on tarjottu koulutusta sosiaalityöntekijöille, ja tätä työtä voidaan toteuttaa esimerkiksi perhekeskuksen tiloissa poliisin esitutkintaan liittyviä kuulemisia helpommin.

11 <https://soteuudistus.fi/-/entten-tentten-teelikamentten-kuka-hoitaisi-lasten-ja-nuorten-mielenterveytta-perustasolla>

Työpaketti 5: Lapsiin kohdistuvien rikos- ja oikeusprosessien keston lyhentäminen

Lapsiin kohdistuvien rikos- ja oikeusprosessien keston on vuosina 2019-2021 pyritty vaikuttamaan sekä varhaisen monialaisen viranomaisyhteistyön (LASTA-seula) että monipuolisen vaikuttamistoiminnan kautta. 28.11.2019 järjestetty seminaari (Kaksi vuotta ilmoituksesta tuomioon: Miten lyhentää lapsiin kohdistuvien väkivaltarikosten tutkinta- ja oikeusprosessin kesto?) kokosi yhteen sekä poliisin, syyttäjän, tuomioistuinten että hoitotahojen asiantuntijat. Tilaisuuden pohjalta kirjoitettiin Päätösten tueksi -julkaisu¹², jossa esitettiin vaihtoehtoja ja toimintamalleja, joilla prosessin keston voisi mahdollisesti vaikuttaa. Hankkeen edustajia haastateltiin vuonna 2020 julkaistuu Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan raporttiin lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tutkinnan kestosta¹³. Hankkeen vaikutusta rikos- ja oikeusprosessien keston on toistaiseksi liian varhaista arvioida.

Erityiskysymykset ja kansallisen indikaattori- ja tilastotiedon hyödyntäminen

Barnahus-hankkeessa on seurattu säännöllisesti muun muassa THL:n Kouluterveyskyselyn¹⁴ ja KRIMO:n Nuorisorikollisuuskyselyn (NRK)¹⁵ tuottamaa indikaattoritietoa sekä poliisin, lastensuojelun ja yliopistosairaaloiden tuottamaa tilastotietoa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. Muun muassa 2019 ja 2021 kouluterveyskyselyn sekä kohorttitutkimusten (Kääriäinen, 2020) pohjalta on hankeaikana voitu todeta, että esimerkiksi sateenkaarinuoret ja maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa väkivaltakokemusten osalta. Myös vaikeisiin huoltajuuskiistoihin liittyvät väkivaltaepäilyt ja väkivalta ovat nousseet esiin tärkeänä erityiskysymyksenä. Indikaattoritiedon ja hankkeelle lähetetyn palautteen perusteella on järjestetty kentälle vuosina 2019-2021 koulutusta ja työvälineitä useisiin ajankohtaisiin kysymyksiin liittyen (taulukko 2). Ilmoittautuneita on ollut kaikkiin tilaisuuksiin yhteensä vajaa 10 000 henkilöä. Myös tallenteita on katsottu runsaasti, suosituimpia näistä jopa 800 kertaa.

12 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139382/URN_ISBN_978-952-343-477-6.pdf

13 Fagerlund & Toivonen (2020), Rikosprosessin kesto lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:3.

14 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia>

15 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/169509/Katsauksia_18_N%C3%A4si_2016.pdf

Taulukko 2. THL:n yhteistyökumppaneiden kanssa järjestämät avoimet tilaisuudet 2019-2021.

Koulutus	Ajankohta	Osallistuneet*	Lisätietoja
Webinaari: Kaksi vuotta ilmoituksesta tuomioon: Miten lyhentää lapsiin kohdistuvien väkivaltarikosten tutkinta- ja oikeusprosessin kestoa?	28.11.2019	46	Lue Päätöksen tueksi julkaisu verkossa.
Webinaari: Mitä tehdä, kun epäilee lapsen kohdistuvaa väkivaltaa?	12.5.2020	1788	Katso tallenne.
Webinaari: Henkinen väkivalta.	10.9.2020	1541	Katso tallenne.
Webinaari: Nuoret, seksuaalisuus ja seksuaaliväkivalta.	6.10.2020	695	Katso tallenne.
Seminaari: Kuka kuulee mua? - Lapsen kuuleminen väkivaltaa tai sen uhkaa sisältävässä ero- tai huoltoriidassa.	2.11.2022	1472	Järjestetty yhdessä ETKL:n Turvassa-hankkeen kanssa.
Palvelupolkujulkaisun lanseeraustilaisuus: Väkivalta- ja trauma.	18.1.2021	880	Katso tallenne. Lue julkaisu verkossa.
Julkaisutilaisuus: Vanhempana Suomessa - Ulkomaalaistaustaisille suunnatun psykoedukatiivisen pilottiryhmän käsikirja.	5.3.2021	308	Lue julkaisu verkossa. Järjestetty yhdessä Itlan ja Helsingin kaupungin kanssa.
Webinaari: Ei enää hiljaisuutta - Miten saada kaltoinkohdeltujen ja väkivaltaa kokeneiden lasten ääni kuuluviin.	16.3.2021	1000	Järjestetty yhdessä Lastensuojelun keskusliiton, Ensi- ja turvakotien liiton, Pesäpuu ry:n ja Osallisuuden aika ry:n kanssa.
Webinaarit: Sateenkaarinuoret, kohtaaminen ja väkivaltakokemukset.	31.3.2021	327	Katso tallenne.
Webinaari: Verkkovälitteiset lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset	27.8.2021	626	Katso tallenne.
Webinaari: Lapsi väkivallan todistajana.	12.10.2021	733	Katso tallenne. Järjestetty yhdessä NAPE-toimikunnan kanssa.

* ilmoittautuneiden/osallistuneiden määrä

Oikeustulkkipäätös on järjestetty HUSin, Poliisihallituksen ja Barnahus-hankkeen yhteistyössä. Oikeustulkkeja on koulutettu lapsia koskevien rikosepäilyselvitysten ja haastattelujen yhteydessä tapahtuvaan tulkkaukseen. Koulutettavia on ollut kahdessa koulutusryhmässä yhteensä noin 40.

Työvälineet ja materiaalit

- Huoltoriidat ja väkivalta -aiheeseen liittyen hanke on ollut mukana tuottamassa luvun Ensi- ja turvakotien liiton joulukuussa 2021 ilmestyvään vaativan erotyön käsikirjaan. Samaan aiheeseen liittyen hankkeen johtava asiantuntija oli mukana kirjoittajana myös vuonna 2020 julkaistussa katsauksessa Family Court Review-lehdessä (Saini, Laajasalo & Platt, 2020).
- Maahanmuuttajaperheiden tueksi kehitettiin vuonna 2020 - Vanhempana Suomessa psykoedukatiivinen interventio. Intervention käsikirja¹⁶ ja psykoedukatiiviset videomateriaalit käännettiin tuotettiin Barnahus-hankkeessa. Interventiota on keväältä 2021 lähtien pilotoitu Helsingin kaupungin toimesta somalin ja arabiankielisten vanhempien parissa Helsingin kaupungin omalla rahoituksella. Intervention arviointiin on saatu rahoitus. Materiaalit (käsikirja ja videot) vastaavat osaltaan myös Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman toimenpiteisiin (luku 8, tp 1; luku 13, tp4), joiden mukaan palveluissa on huomioitava ulkomaalaistaustaisten vanhempien kulttuurisensitiivisen tiedon tarve ja tuki hyvään vanhemmuuteen sekä lapsen oikeuksiin liittyen.

Kansallinen edunvalvontasuunnitelma

Hankekaudella 2019-2021 on todettu sekä erä-alueilla että Barnahus-poliisien selvityksessä merkittäviä haasteita lapsia koskevien rikosten edunvalvontatoimintaan liittyen. Näitä ovat esimerkiksi:

- valtakunnallisen ja alueellisen tason koordinaatiovastuun selkiytymättömyys.
- laatukriteerien ja -standardien puute.
- edunvalvojien koulutusten sisältövaatimusten ja niiden järjestämisvastuun selkiytymättömyys.
- edunvalvojarekisterin puute ja edunvalvojien valvonnan epäselvyydet.

Puutteiden korjaamiseksi järjestettiin keväällä 2021 kilpailutus kansallisen edunvalvontatoiminnan kehittämissuunnitelman toteuttamisesta. Kilpailun voitti Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socom. Suunnitelma valmistuu vuoden 2021 loppuun mennessä ja tulee sisältämään seuraavat osiot:

1. kansallisen edunvalvonnan koordinaatorakenteen laatiminen, sisältäen esim. alueiden sosiaalialan osaamiskeskusten ja OT-keskusten roolin pohdinnan.
2. kansallisten edunvalvonnan laatukriteerien laatiminen ja niiden implementaatio-suunnitelma.
3. alustavan edunvalvojien koulutusrakenteen ja sisällön suunnitelman vastuutahoineen.
4. suunnitelman edunvalvontarekisterin toiminnasta, ylläpitämisestä ja hyödyntämisestä.
5. mahdolliset havainnot lainsäädännön kehittämistarpeista.

¹⁶ https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140818/URN_ISBN_978-952-343-586-5.pdf

Hankkeen viestintä

Kahden ensimmäisen hankevuoden aikana keskeisimmiksi viestintäkanaviksi ovat muodostuneet kuukausittain julkaistava infokirje, jota lähetetään hankkeen kannalta keskeiselle ydinryhmälle. Tähän kuuluvat THL:n ja alueiden työntekijöiden lisäksi hankkeen ohjausryhmän ja alueellisten seurantaryhmien jäsenet sekä aiheen parissa työskentelevien lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden henkilöstö. Lisäksi laajalle yleisölle julkaistaan kerran kuukaudessa Barnahus-verkostokirjettä, joka tarjoaa ajankohtaista tietoa hankkeessa meneillään olevasta kehittämisestä, tilaisuuksista ja julkaisuista. Kirjeessä esitellään myös hankkeen työntekijöitä ja sidosryhmiä sekä tarjotaan muun muassa tiivistä tietoa tutkimuksesta. Verkostokirjeen voi tilata verkosta. Tilauksia kirjeellä oli elokuussa 2021 noin 1000.

Lisäksi viestinnässä käytetään hankkeen verkkosivuja (www.thl.fi/barnahus), sosiaalisen median kanavista Twitteriä ja Facebookia sekä sähköpostia. Hankkeen Twitter-tilillä on 11/2011 yli 1000 seuraajaa. Vuoden 2021 aikana aloitettiin myös Yhdessä-videosarjan julkaiseminen, jossa esitetään lyhyitä haastatteluja Barnahus-hankkeen sidosryhmien tekemästä lapsiin kohdistuvan väkivallan vastaisesta työstä. Lisäksi hanketyöntekijät ovat kirjoittaneet aktiivisesti blogeja ja esiintyneet median haastatteluissa (mm. Helsingin Sanomat, YLE, MTV3).

Loppukeväästä 2021 toteutettiin hankkeen viestintää koskeva lyhyt kysely, jonka perusteella verkostokirje oli vastaajille tärkein viestintäkanava ja informaation lähde. Seuraavana tuli hankkeen verkkosivut ja kolmantena sosiaalisen median kanavat. Eniten tietoa kaivattiin tilaisuuksista ja julkaisuista. Verkostokirjeen julkaisemisaikataulu kerran kuukaudessa koettiin sopivana. Viestintää toivottiin enemmän myös ruotsin kielellä.

Hankesuunnitelma vuosille 2022-2023

THL:n rooli Barnahus-hankkeessa

THL:n rooli jatkuu vuosina 2022-2023 pääpiirteissään aiempien vuosien kaltaisena. Hankkeen alussa tehty mallinnus antaa edelleen suuntaviivat työlle (ks. hankesuunnitelma 2019-2021).

THL vastaa hankkeen kansallisista linjauksista ja koordinaatiosta STM:n ohjauksessa. THL:n Barnahus-hankkeessa työskentelevät henkilöt (varattu 5 htv vuosina 2022-2023) tukevat erityisvastuualueiden (erva) aluekoordinaattoreiden johdolla tapahtuvaa alueellista toimeenpanoa. Myös POHA:lla (1 htv) ja Syyttäjälaitoksella (0,5-1 htv) on keskeinen rooli yhteistyön vahvistamisessa ja työn jalkauttamisessa kyseisiin organisaatioihin päin.

Yhteydenpito alueille on tiivistä (mm. tiimipalaverit THL:n organisoimina kaksi kertaa kuukaudessa, kuukausipalaverit aluekoordinaattoreiden kanssa sekä keskustelut alueittain kahdesti vuodessa). THL järjestää aiempien vuosien tapaan työmenetelmäkoulutuksia, yhteiskehittämispäiviä ja seminaareja, jotka tukevat alueellista kehittämistyötä. Lisäksi THL seuraa edelleen kansallista väkivaltaan liittyvää indikaattoritietoa ja tuottaa hankkeen toimeenpanoa ja tavoitteiden saavuttamista edistäviä julkaisuja THL:n julkaisusarjoissa ja muilla foorumeilla.

Barnahus-malliin kuuluva somaattisten tutkimusten toteuttaminen on yksi hankkeen keskeisistä kehittämiskohteista (ks. 2019-2021¹⁷). Tämä tapahtuu ensisijaisesti alueiden omana toimintana ja tätä on avattu alueiden hankesuunnitelmissa. Somatiikan asiantuntijoina hankkeessa toimivat apulaisylilääkäri, LT, Minna Joki-Erkkilä ja sosiaalipediatri, LT, Eeva Nikkola.

Vuosina 2022-2023 hankkeen työ jakautuu kolmeen työpakettiin, jotka jatkavat hankekaudella 2019-2021 tehtyä työtä¹⁸. Tarkemmat taustoittavat perustelut työpaketeille voi lukea hankkeen ensimmäisestä hankesuunnitelmasta.

17 https://thl.fi/documents/10531/2851931/Barnahus_hankesuunnitelma_31082020.pdf

18 Aiemman hankesuunnitelman työpaketti 3 (verkkokoulu) on valmistunut vuonna 2020, ja sen jalkauttaminen jatkuu osana hanketoimintaa. Työpaketti 5 (oikeusprosessin viiveisiin ja niiden seurauksiin vaikuttaminen) jatkuu osana muita työpaketteja, etenkin monialaisen yhteistyön vahvistamisen kautta.

Työpaketti 1. Monialainen varhainen yhteistyö

1. Jatketaan LASTA-seula-toiminnan jalkauttamista, erityisesti LASTA-lomakkeen ja LASTA-seula-mallin implementaation tukemista: Vuonna 2022 aloitetaan MARAK-toiminnan mallin mukaisesti tiedonkeruu, jossa jokaisesta LASTA-seula-palaverissa käsitellystä tapauksesta toimittetaan anonyymit perustiedot THL:lle, joka puolestaan toimittaa tiedot POHA:lle toiminnan seurantaan varten. Mallin arviointiin ja tieteelliseen tutkimiseen on tärkeää löytää rahoituskanaava ja toteutustapa ennen 2023 loppua.
2. Julkaistaan THL:n Ohjaus-sarjassa (tai vastaavassa) Barnahus-mallin mukaista työtä tekeville monialaista yhteistyötä jäsentävä, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille suunnattu opas liittyen epäiltyjen seksuaali- ja pahoinpitelyrikosten selvittämiseen. Edellinen vastaava julkaisu on lähes 20 vuoden takaa, ja se ilmestyi Stakesin Oppaita-sarjassa Sirpa Taskisen toimittamana (Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen: asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle, 2003; päivitys 2008). Tavoiteaikataulu julkaisulle on alkuvuodesta 2023.
3. Rakennetaan THL:n toimesta yhteistyössä alueiden kanssa Barnahus.fi -sähköinen alusta monialaisen Barnahus-toiminnan ohjauksen ja koordinaation välineeksi. Sähköinen alusta barnahus.fi otetaan käyttöön vuoden 2022 aikana. Alustan suunnittelu on alkanut vuoden 2021 syksyllä. Kyseessä on Barnahus-hankkeen kansallisen koordinaation ja ohjauksen instrumentti, joka nivoutuu keskeisesti myös digitaalisen OT-toiminnan suunnitteluun (Halila ym., 2021). Sähköiseen alustaan (www.barnahus.fi) rakennetaan vaihteittain erilaisia toimintoja. Ensin työstetään materiaalipankki, joka sisältää mm. tapahtumien videotallenteet, kyselylomakkeet, haastattelurungot, terapia-työssä käytettäviä materiaaleja sekä ajankohtaiset julkaisut. Jatkossa selvitetään mahdollisuuksia liittää alustaan esimerkiksi sähköinen osajarekisteri TF-KKT menetelmään koulutetuille käyttäjille (ns. ”clinician roster”). Vastaava rekisteri on jo otettu käyttöön Turun yliopiston kautta Ihmeelliset vuodet -menetelmälle. Rekisteri kokoaa käyttäjät menetelmätuen piiriin ja vahvistaa implementaatiota tarjoamalla vain käyttäjille tarkoitettua ajantasaista tietoa ja materiaaleja.

Tp 1 Keskeiset mittarit:

- LASTA-seulaan ohjautuneiden tapausten määrä, täytettyjen LASTA-lomakkeiden määrä, järjestettyjen monialaisten palavereiden määrä sekä mallia käyttävien alueiden määrän kehitys. LASTA-seula-toiminnan tieteelliseen tutkimiseen rahoitus ennen vuoden 2023 loppua.
- Sähköisen alustan käyttöönotto ja käyttäjämäärät.

Työpaketti 2. Lapsiystävälliset kohtaamiset ja tilat sekä Barnahus-satelliittipalvelut perustasolle

Barnahus-hankkeen alueelliset toimijat ovat pilotoineet vuosina 2019-2021 erilaisia vertikaalisen tuen muotoja vaativan erityistason palveluista (Barnahus-keskukset) erityistason ja perustason palveluihin. Keskeinen tavoite on ollut parantaa niiden lasten asemaa, jotka ovat osallisena väkivaltaepäilyjen selvityksissä muualla kuin lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköissä. THL tukee alueita tässä tehtävässä myös 2022-2023. Erityisesti jatketaan yhteistyön rakentamista suhteessa perhekeskuksiin, jotka verkottavat muun muassa neuvoloiden, sosiaalipalvelujen, varhaiskasvatuksen ja sivistystoimen palveluja. Lisäksi THL tukee POHA:n toimenpiteitä kuulustelutilojen lapsiystävällisyyden ja tilojen toimivuuden (esim. kuulustelulaitteet) lisäämiseksi.

Tp 2 Keskeiset mittarit:

- Perhekeskuspilottien ja vakiintuneiden toimintamallien määrä alueittain.
- Matalan kynnyksen palveluissa kuultujen ja haastatettujen lasten määrä.

Työpaketti 3. Väkivaltaa kokeneiden lasten tuki ja hoito

Traumafokusoitujen työmenetelmien jalkauttamista jatketaan, näistä keskeisimpänä TF-KKT menetelmäosaamisen vahvistaminen. Tämä tapahtuu kouluttamalla menetelmän käyttäjiä, työnohjaajia ja alueellisia koordinaattoreita, sekä vahvistamalla implementaation kansallista tukea esimerkiksi sähköisen alustan kautta. Implementaation seuranta mahdollistuu TF-KKT-spesifin toimenpidekoodin kautta, jonka THL on tuonut palvelimelleen. Osana hyvinvointialueiden tietojärjestelmien yhtenäistämistä toteutetaan myös toimenpidekoodien päivittäminen, jolloin tämä tunniste saataneen käyttöön koko maassa viimeistään vuoden 2023 aikana. Toimenpidekoodin avulla voidaan seurata saatavuutta, kohdentumista ja vaikuttavuutta, ja osaltaan varmistaa alueellinen tasa-arvo.

Vuosina 2022-2023:

- Viiden alueellisen TF-KKT fasilitaattorin - koordinaattorin kouluttaminen. Alueelliset koordinaattorit tuntevat alueen osajat ja palvelupolut, ja voivat toimia konsultoivina tahoina organisaatioille ja ammattilaisille.
- Kolmas hankkeen TF-KKT koulutus (noin 40 eri alueiden koulutettavaa).
- Viisi Suomen edustajaa mukaan pohjoismaiden ensimmäiseen TF-KKT -työnohjaajakoulutukseen, joka järjestetään yhteistyössä Linköpingin yliopiston kanssa todennäköisesti syksyllä 2022.
- Kolmas kansallinen TF-KKT kouluttaja: Suomen edustaja TF-KKT ”train the trainer” koulutukseen (TF-KKT kouluttajakoulutus), edellyttäen, että kouluttajat USA:ssa hyväksyvät suunnitelman.
- Toinen kansallinen CFTSI koulutus yhteistyössä Yale Child Study Centerin kanssa (noin 15 koulutettavaa) alkaen 09/2022.

Päätökset muiden menetelmien (CFTSI ja CPC-CBT/LKK) jalkauttamisen jatkosta tehdään vuosien 2022-2023 aikana piloteista saatujen kokemusten perusteella. Vuonna 2023 tuotetaan kokemusten pohjalta arvioiva työpaperi eri terapeuttisten menetelmien soveltuvuudesta kansalliseen käyttöön.

Barnahus-keskusten (lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden) rooli

Vuosina 2022-2023 kirkastetaan edelleen viiden lasten ja nuorten oikeuspsykologian- ja psykiatrian yksikön roolia väkivaltaa kohdanneiden lasten hoidon tarjoajina ja koordinoijina yhteistyössä eri toimijoiden kanssa (kuva 6). Barnahus-standardien kokonaisvaltainen toteutuminen yksiköissä edellyttää erityisosaamista paitsi tutkinnan, myös psykososiaalisten hoitojen osalta. Vaativimpien, yksiköissä tutkittujen asiakkaiden osalta yksiköissä tulee olla myös arviointiin ja traumainterventioihin liittyvää osaamista. Barnahus-standardien ohella OT-malli puoltaa yksiköille konsultoivaa, koordinoivaa ja vaativimman asiakasrajapinnan myös hoitoja tarjoavaa roolia paitsi tutkinnan, myös väkivaltaa kokeneiden lasten psykososiaalisen hoidon osalta.

Vuosina 2019-2021 hoitoon liittyvä asiantuntemus on hankkeen koulutusten (TF-KKT, CFTSI, CPC-CBT) ja resursoinnin (mm. hankerahoituksella toimiva hoitokoordinaattori osassa yksiköitä) myötä lisääntynyt. Useimmissa yksiköissä on työntekijöitä, joilla on lyhytpsykoterapeuttisten hoitajaksojen toteuttamiseen tai perheterapeuttiseen työhön vaadittava koulutus. Käytännössä psykososiaalisten hoitojen tarjoamiseen liittyy kuitenkin yhä ratkaisemattomia kysymyksiä. Keskeinen näistä liittyy siihen, että yksiköiden toimintaa säätelevä järjestämislaki ei nykyisellään tunnista hoitojen tarjoamista yksiköiden valtiolaskutuksella tapahtuvaksi tehtäväksi. Tällä hetkellä perhettä ja lasta tukevien palautteiden ja hoidollisten interventioiden sisältö ja laskutuskäytännöt vaihtelevat yksiköittäin. Asiaa on pyritty ratkomaan 2019-2021 muun muassa aluehallintovirastojen ja hanketoimijoiden yhteisillä tapaamisilla, mutta työ on vielä kesken. Lisäksi yksiköiden henkilöstön ja johdon mielipiteet yksiköiden tehtävistä ovat jossain määrin erilaiset eri alueilla. Osassa alueita pohditaan edelleen tutkinnan ja hoitojen samanaikaisen toteuttamisen mahdollisia haittavaikutuksia tutkinnan luotettavuuden osalta.

Kuva 6. Lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden (Barnahus-keskusten) mahdollisia tulevaisuuden tehtäviä (kuva julkaisusta THL raportti 17/2020).

Vuosina 2022-2023 myös nuorten seri-tukityöhön (ks. s. 9) koostetun verkoston työ jatkuu. Verkoston puheenjohtaja Noora Kannisto (TAYS) on vastuussa nuorten kanssa seri-tukikeskuksissa ja muissa palveluissa tehtävästä työstä koostetun raportin kirjoittamisesta, jonka tuottamiseen osallistuu myös THL.

Tp 3 keskeiset mittarit:

- TF-KKT koulutettujen määrä vuoden 2023 lopussa.
- Toteutuneiden TF-KKT -hoitajaksojen määrä. Seuranta mahdollistuu THL:n palvelimen kautta TF-KKT-spesifin toimenpidekoodin kautta.
- Julkaisu hankkeessa pilotoitujen (CFTSI, CPC-CBT/LKK) terapeuttisten menetelmien soveltuvuudesta kansalliseen palvelujärjestelmään 2023 sekä jatkosuunnitelma.
- Nuorten kanssa seri-tukikeskuksissa tehtävää työtä kuvaava julkaisu vuoden 2023 aikana.

THL:n muita keskeisiä tehtäviä 2022-2023

- 2022-2023 selkeytetään Barnahus-hankkeen jälkeinen koordinaatorakenne Barnahus-toiminnalle sekä sen kytkeytyminen OT-keskusten rakenteeseen ja kansalliseen koordinaatioon.
- Hankekaudella 2022-2023 toteutetaan toinen sosiaalityöntekijöille ja heidän lähiesihenkilöille suunnattu koulutus, jota muokataan ensimmäisestä pilottikoulutuksesta saadun palautteen pohjalta. Koulutuksen toteuttaja (yliopistotaho ja/tai THL?) riippuu THL:n tulevaisuuden kansallisesta roolista.
- THL on soveltuvien osien mukana kansallisen edunvalvontasuunnitelman (ks s. 17) jalkauttamisessa. Rooli täsmentyy 2022 aikana.
- Webinaarien sarja jatkuu, kirjoittaessa järjestelyvaiheessa ovat seuraavat:
 - 17.2.2022 Opiskeluhoitopalvelujen rooli lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa väkivaltaepäilyissä -toimintamahdollisuudet tutuiksi! -seminaari.
 - 5.4.2022 Lasten haastatteluihin ja rikostutkintaan liittyvät eettiset kysymykset -seminaari

Kansainvälinen yhteistyö

Barnahus-hankkeella on vuosina 2019-2021 ollut edustus useissa kansainvälisissä yhteistyöverkostoissa ja hankkeissa. Tätä työtä tullaan hankekaudella 2022-2023 jatkamaan. Tärkeimmät yhteistyökumppanit ja sisarhankkeet ovat:

- Eurooppalainen The PROMISE Barnahus Network (Suomi ns. founding member) ja Steering Group (koordinoiva taho Council of Baltic Sea States)¹⁹.
- ENDViolence Against Children työskentelyn Pathfinder -maiden verkosto, jossa THL on vuodesta 2020 lähtien ollut nimettynä focal point -organisaationa. Verkoston perusti Yhdistyneet kansakunnat vuonna 2016 ja maapartnerina on sosiaali- ja terveysministeriö. ENDViolence työssä mukana on YK:n lisäksi mm. Maailman terveysjärjestö (WHO), UNICEF ja useita muita lapsi- ja perhejärjestöjä. Johtava asiantuntija Taina Laajasalo on Suomen ja THL:n toinen focal point -edustaja kehittämisspällikkö Ulla Korpilahden kanssa.
- “Ensuring child-friendly justice through the effective operation of the Barnahus-units in Finland”²⁰. Hanketta rahoitetaan EU:n rakenneuudistuksen tukiohjelmasta, ja sen vastuutoteuttaja on Euroopan neuvosto (Council of Europe). Johtava asiantuntija Taina Laajasalo toimii projektin yhteyshenkilönä. Keskeiset hankkeen tuotokset tulevat olemaan monialaista yhteistyötä jäsentävä ja lainsäädäntöä tarkasteleva julkaisu sekä lapsen osallisuutta lisäävät koulutukset ja materiaalit.
- COST Action [OC-2019-1-23809]. ”Multi-Sectoral Responses to Child Abuse and Neglect in Europe: Incidence and Trends”. Johtava asiantuntija Taina Laajasalo toimii hankkeessa Suomen edustajana kehittämisspällikkö Joonas Peltosen kanssa. Eurooppalainen verkosto vahvistaa yhteistyötä lapsiin kohdistuvan väkivallan tutkimuksen kysymyksissä, esimerkiksi tiedonkeruun ja metodologian osalta.
- Nordic Tf-CBT -verkosto: edustajat TF-KKT -kouluttaja Aino Juusola ja johtava asiantuntija Taina Laajasalo. Verkosto koordinoi TF-KKT menetelmän pohjoismaista implementaatiota ja edistää menetelmään liittyvää tutkimusta.

19 <https://www.barnahus.eu/en/>

20 <https://www.coe.int/en/web/children/finland-barnahus>

Tutkimusyhteistyö

Hankkeeseen liittyen on käynnistynyt 2019-2021 useita tutkimushankkeita ja pro gradu -töitä, ja useita tutkimuksia on suunnitteilla eri yliopistokumppaneiden kanssa. Ulkopuolista rahoitusta saaneet hankkeeseen kytkeytyvät tutkimukset ovat 11/2021:

- Vanhempana Suomessa - tutkimus psykoedukatiivisen ryhmämuotoisen menetelmän vaikutuksista maahanmuuttajataustaisten perheiden hyvinvointiin. Rahoittaja Alli Paasikiven säätiö, väitöskirjatutkija Pauliina Sibbie (HY).
- Helsingin ja Kuopion yliopiston kanssa käynnistynyt traumaoireita mittaavan CATS-lomakkeen kotimainen validaatiotutkimus. Rahoitusta ja väitöskirjatutkija lastenpsykiatrian professori Eeva Arosen tutkijaryhmästä (HY).

LASTA-seula-mallin vaikuttavuustutkimus on tunnistettu ensisijainen tutkimustarve ja tähän haetaan tämän hankesuunnitelman kirjoitushetkellä rahoitusta.

Lähteet

Barnahus Quality Standards. Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence. 2017. PROMISE project series.

Halila, R. ym. (2021). Lasten ja nuorten vaativimpien palveluiden osaamis- ja tukikeskuksia valmistelevan työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:18.

Huittinen, M. 2019. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien väkivaltaepäilyiden tutkiminen lapsen edun mukaisesti. Selvitys poliisin ja perhekeskustoiminnan näkökulmasta Työpaperi 21/2019. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Julin, E. 2018. Lapsiin kohdistuvien väkivaltarikosten selvittäminen terveydenhuollossa. Selvitys lasten oikeuspsykiatrian yksiköiden toiminnasta, Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 32/2018, Helsinki.

Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi, V-M. & Lillsunde, P. (toim.). 2019. Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. STM julkaisuja 2019:27.

Korpilahti, U. (toim). Väkivallaton lapsuus toimeenpano ja viestintä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja muistioita 2021:17.

Laajasalo, T., Korkman, J. & Rajala, R. (2020). Lapsiin kohdistuvien väkivaltarikosten tutkintaa nopeutettava. THL Päätösten tueksi 3/2020.

Laajasalo T. (toim.). 2020. Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen psykososiaalinen tuki? - Tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus. THL Raportti 2020: 17.

Sinkkonen, M. & Mäkelä, J. (toim.) 2017. LASTA-hake. Kokemuksia viranomaisten yhteistyön ja tietojenvaihdon koordinoinnista lapseen kohdistuneissa pahoinpitely- tai seksuaalirikoksen epäilytilanteissa, Raportti 2/2017, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Saini, M., Laajasalo, T. & Platt, S. 2020. Gatekeeping by Allegations: An Examination of Verified, Unfounded, and Fabricated Allegations of Child Maltreatment Within the Context of Resist and Refusal Dynamics. Volume 58, Issue 2. Pages 417-431.